

УДК 378.09

ПОЛІКУЛЬТУРНЕ НАВЧАННЯ США: СПІЛЬНІСТЬ ЦІЛЕЙ У ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА РІДНОЇ МОВИ

Бичок Алла Володимирівна
м.Тернопіль

У статті частково досліджено досвід американської вищої школи у плані становлення майбутнього фахівця; виокремлено способи розв'язання проблем полікультурних спільнот; розглянуто особливості моделей навчання у США; визначено вимоги до студентів та викладачів у навчальному процесі.

Ключові слова: освіта США, полікультурність, цілі, англійська та рідна мова, особливість, вимоги, викладачі, спосіб, модель.

Одним із важливих аспектів у полікультурному навчанні США є спільність цілей у вивченні англійської та рідної мови. Як відомо, культура є «діяльністю» людини та притаманна лише їй. Кожна людина у взаємодії з середовищем, у спілкуванні з іншими людьми набуває якісної характеристики, стає особистістю. Тому якісна професійна освіта може «будуватися» на принципі діалогу. Це здійснюється тому, що діалог є спільною основою людського взаєморозуміння та всіх мовленнєвих жанрів.

Якщо розглядати діалог культур, то його складовою частиною є внутрішній мікродіалог. Діалог, про який іде мова в ідеї культури – це не діалог різних думок чи уявлень, це завжди діалог

різноманітних культур. У даному випадку культура визначається як форма спілкування людей різних культур: культури минулого, теперішнього, майбутнього, які зустрічаються на сьогоднішній день. Культурні спектри мають зміст по відношенню один до одного в діалозі реальної нинішньої свідомості. В соціокультурних умовах людина залишається перед необхідністю вибору свого соціуму культури, в якій вона здійснює своє духовне самовизначення.

У соціокультурній ситуації США головним напрямом розвитку професійної освіти є відродження і поширення загальнолюдських моральних цінностей: совісті, добра, чесності, справедливості, милосердя, духовності [1]. Таким чином, в основі системи освіти США закладені підходи до освіти як до процесу культурної ідентифікації особистості, в процесі і в результаті якої фахівець повинен «отримати» уявлення про різноманіття та самоцінність світових культур, уміння орієнтуватися в них, бути готовим для участі в діалозі культур з метою розв'язання типових і проблемних завдань із використанням вербальних та невербальних форм відображення психічної діяльності.

Зазначимо, що культурологічна підготовка особистості

дає змогу конструктивно розглядати проблему координації її діяльності у різних соціокультурних просторах: компенсувати «нестачу» предметно-функціонального, «об'єктного» характеру професійного навчання, компенсувати відсутність класичної гуманітарної освіти, сформувати непрагматичну зацікавленість до широкої освіченості. Ця проблема розглянута у працях J. Corbett, M. Lustig, E. Said та ін.

Метою нашої статті є характеристика полікультурного навчання США, зокрема виокремлення спільних цілей у вивченні англійської та рідної мови.

Завданнями дослідження є:

1) частково дослідити досвід американської вищої школи в плані становлення фахівця;

2) виокремити способи вирішення проблем полікультурних спільнот;

3) розглянути особливості моделей навчання у США;

4) визначити вимоги, що ставляться у навчальному процесі.

З досвіду американської вищої школи у плані становлення фахівця, практична зацікавленість полягає, перш за все, у методиці самостійного набуття знань. Зазначимо, що концепція індивідуального навчання ґрунтується на вільному виборі з боку студента та самостійності у навчанні, при цьому їй притаманні такі особливості:

- складання програми навчання особисто студентом та за допомогою наставника (тьютора), що має відповідний навчально-професійний рівень;
- надання студентам можливості вивчення матеріалу зі швидкістю, що відповідає їх можливостям і здібностям: для тих, хто навчається, відсутні жорсткі часові обмеження, що є характерними для традиційної системи навчання;
- обов'язковість повного засвоєння певного обсягу матеріалу як умови подальшого його вивчення;
- використання системи інспекторів (прокторів), які виконують функції багаторазової перевірки знань і керівництва навчальною діяльністю. При цьому прокторами можуть бути студенти старших курсів або магістранти чи аспіранти;
- використання модульної системи вивчення дисциплін.

Потрібно вказати на те, що «привабливою» у цій системі підготовки фахівців є скорочення лекційного часу у загальному об'ємі навчального часу студента. Більшість навчального часу та уваги приділяється активним формам навчання у малих групах, що є стимулом розвитку пізнавальної активності та пізнавальних здібностей. У цьому випадку домінуючими є методологічні аспекти формування знань та особистісні соціально-значимі якості.

Характерними особливостями для освіти США є:

- широке використання технології навчання;
- професійна «діагностика» та консультування;
- особливості менеджерів освітнього процесу як «стимулів» у навчанні;
- співпраця між закладами освіти.

Однією із методик, що сприяє ефективності підготовки фахівців є «навчання дією» (action learning), в основі якої є такі принципи:

- усі завдання програми загалом спрямовані на виконання важливого й складного завдання;
- програма повинна бути обов'язково міжнародною, тобто учасниками та керівниками програми повинні бути представники із багатьох країн;
- тривалість програми не повинна перевищувати в середньому двох місяців.

Варто зазначити, що програмі притаманні такі особливості:

- надзвичайна інтенсивність;
- гармонійне поєднання лекційних, групових та індивідуальних форм навчального процесу;
- дух «змагання» у виконанні завдань;
- різноманітність видів та змісту діяльності: обговорення та аналіз проблем бізнесу, політики, культури та соціальних аспектів;
- постійний самоаналіз робочих навчальних груп.

Як відомо, у практиці полікультурних спільнот виокремлюють три способи вирішення цієї проблеми при умові збереження ядра

культурної традиції:

- 1) асиміляція, що ґрунтується на уявленнях про полікультурність спільнот;
- 2) акомодация, при якій створюються певний баланс між метою культурного розмаїття і соціальною єдністю;
- 3) інтеркультурація, яка характеризується переходом від простого ознайомлення з основними аспектами групової ідентифікації (мова, традиції, історія) до розгляду аспектів взаємодії і взаємозбагачення, до сприйняття понять взаємності та взаємозалежності.

Необхідно відзначити спільність цілей у вивченні англійської та рідної мови у США. Процес навчання спрямований на два аспекти. Перший аспект спрямований на формування і розвиток комунікативних умінь рівнів B1, B2, C1, C2. Другий аспект спрямований на виховання і розвиток студентів. Невід'ємними елементами першого аспекту є мовна компетенція, мовленнєва компетенція, соціокультурна компетенція, компенсаторна компетенція та навчально-пізнавальна компетенція. Таким чином, здійснюється перехід від білінгвальних і бікультурних умінь до білінгвальної комунікативної компетенції. Потрібно вказати на те, що при вихованні й розвитку студентів/школярів необхідно розвивати комунікативну, естетичну, політичну та інформаційну культуру, а також полікультурність та діалог культур як життєву установку.

Поєднання вищезазначених аспектів сприяє комунікативно-мовленнєвому, комунікативно-когнітивному, соціокультурному, естетичному, громадянському та інформаційному розвитку. В освітніх закладах США звертається значна увага на культуру самоосвіти, саморозвитку і самовиховання індивіда.

Отже, вивчення мов у навчальних закладах США пропонує стимулювання взаємозв'язаного комунікативно-когнітивного індивіда з багатостороннім позитивним розвитком його особистості, що вимагає створення таких дидактичних умов і моделей вивчення мов і культур, в яких забезпечується:

- 1) взаємозалежний комунікативно-мовленнєвий і комунікативно-когнітивний розвиток людини у процесі двомовної освіти;
- 2) соціокультурна освіта в контексті діалогу культур та цивілізації;
- 3) білінгвальний розвиток студента у поєднанні з бікультурним, а також і полікультурним розвитком;
- 4) реалізація освітньої установки на підвищення рівня безособистісних різновидів людської культури;
- 5) поступовий рух від рівня B1 до рівня C2;
- 6) громадянський розвиток особистості, а також усвідомлення важливості прийняття діалогу культур і полікультурності як важливих життєвих установок сучасної людини.

Реалізація непростих, але необхідних цілей вивчення англійської і рідної мови повинна створюватися з орієнтацією на різні підходи; при її створенні потрібно використовувати різні принципи, серед яких виокремимо наступні:

- принцип культурної і мовної міждисциплінарної взаємодоповненості навчального спілкування на кожній мові у процесі формування всіх компонентів комунікативної компетенції, розвитку спільної культури людини, підвищення рівня її різновидів [2];
- принцип орієнтації на різнорівневий білінгвальний розвиток індивіда з врахуванням його комунікативно-мовленнєвих потреб і можливостей, особливостей дидактичного і соціокультурного контексту вивчення англійської і рідної мови в США;
- принцип систематичного використання студентами монолінгвальних і білінгвальних знань та умінь в їх практичній діяльності, а також у сучасних ситуаціях міжкультурної взаємодії;
- принцип вивчення мов у контексті діалогу культур і цивілізації з орієнтацією на поступове розширення кола культур, які задіяні у навчальному процесі;
- принцип створення адекватної лінгводидактичної основи вивчення мов із врахуванням соціокультурних і лінгвокультурних факторів їх розвитку, існування та функціонування у суспільстві;

- принцип гуманістичної і миротворчої спрямованості педагогічного спілкування при вивченні мов і культур.

У процесі полікультурного навчання у навчальних закладах США здійснюється:

- виокремлення та аналіз комунікативно-мовленнєвого та загальнокультурного ядра;
- визначення спільного та специфічного в інформаційно-тематичному «полі» навчального спілкування;
- здійснено аналіз загально-філологічного ядра мов, які вивчаються, та філологічних специфічних ознак мовної освіти;
- попередження можливостей виникнення дидактичної тавтології та опрацювання шляхів її подолання;
- перевірка наявності повної дидактичної поєднаності навчальних завдань, змісту, технології навчального спілкування кожної мови; при виявленні дидактичної несумісності – обговорення на міждисциплінарному рівні шляхів їх дидактичного корегування;
- прогнозування рівня білінгвальної комунікативної компетенції, який можна реально досягти у процесі вивчення рідної та англійської мови;
- визначення способів та форм оцінювання результатів комунікативно-орієнтованого вивчення мов та культур у контексті діалогу культур та цивілізацій.

Таким чином, з орієнтацією на позитивний результат розробляється «наскрізна» програма, що орієнтується на комунікативний та країнознавчий аспекти, ґрунтуючись на міждисциплінарній основі. Вищеназвана програма включає опис: освітньої галузі «філологія», статус та структуру програми одночасного вивчення англійської та рідної мов у контексті діалогу культур та цивілізацій, типів міждисциплінарних зв'язків між мовами як навчальними предметами, цілей одночасного вивчення рідної та англійської мови у контексті діалогу культур та цивілізацій. Незаперечним є той факт, що важливу роль при цьому відіграють загальнотеоретичні аспекти запропонованої методичної моделі міждисциплінарної взаємодії практичних курсів англійської та рідної мови й літератури, а також дидактичної стратегії з врахуванням індивідуального підходу до кожного студента.

Викладачі та керівники курсів акцентують увагу на:

- вимогах до мовленнєвих знань та умінь студентів на занятті, говорінні та читанні на кожній мові, їх соціокультурних знаннях та умінь, умінь використовувати оптимальну стратегію при виникненні мовних чи мовленнєвих труднощів, когнітивних умінь працювати з найрізноманітнішими видами вербальної та невербальної інформації з метою використання їх для розв'язання комунікативних та не комунікативних завдань, а також вимог до двомовних мовленнєвих умінь

(при виконанні повного чи вибіркового письмового чи усного перекладу);

- форми та критерії оцінювання динаміки комунікативно-когнітивного розвитку студентів в умовах інтегративної та інтерактивної моделі білінгвального чи трілінгвального навчання;
- аналіз динаміки білінгвального чи полікультурного розвитку студентів та способів перевірки в них наявності умінь використовувати набуті монолінгвальні чи білінгвальні уміння у практичній діяльності, а також соціокультурні уміння у вивченні світу, нових культурно-мовних спільнот, а також представників європейської та євразійської цивілізації;
- ілюстративні шкали оцінювання рівня іншомовної комунікативної компетенції загалом та кожного з її компонентів, зокрема: тематику навчальних проектів, що вимагають використання двомовних матеріалів, критеріїв та рейтингових шкал оцінки результатів проектів та виступів на основі при використанні іноземної мови з метою розкриття можливостей розширення освітніх можливостей студента, навчаючись на курсах «sandwich courses» з їх короткою анотацією та спільними рекомендаціями щодо вибору. Отже, навчання за вищеназваною моделлю пропонує:
 - ознайомлення з міжкультурними функціями англійської та рідної мови як засобів національного, міжнародного та міжнародного спілкування;
 - усвідомлення причин та способів культурно-історичного взаємопроникнення однієї мови в іншу;
 - актуалізацію міжкультурних аспектів спілкування рідною та іноземною мовою у різних культурно-мовних співтовариствах сучасного світу;
 - усвідомлення варіативності можливостей використання кожної мови в різних країнах, на різних континентах;
 - формування реальних уявлень про світ мов загалом, їх специфічну характеристику у відповідних сферах спілкування;
 - здійснення моделювання навчального спілкування дво- або тримовних тестів різнопланової тематики та цілісно-орієнтаційним наповненням;
 - усвідомлення необхідності захисту чистоти та правильності мови та мовлення у сучасному світі [3];
 - розвиток здібностей до компенсаторної багатомовності у випадку перебування в незнайомому мовному середовищі.
 Отже, у статті частково досліджено досвід американської вищої школи у плані становлення фахівця; виокремлено способи вирішення проблем полікультурних спільнот; розглянуто особливості моделей навчання США; визначено вимоги, що ставляться у навчальному процесі.

Література та джерела

1. Corbett J. An Intercultural Approach to English Language Teaching (Languages of Intercultural Communication and Education) / J. Corbett. – Clevedon, Philadelphia, Adelaide: Multilingual Matters Ltd, 2003. – 210 p.
2. Lustig M. Intercultural Competence: Interpersonal Communication across Cultures / M. Lustig, J. Koester. – New York: Harper Collins, 1993. – 140 p.
3. Said E.W. Culture Imperialism / E. W. Said. – London: Vintage Books, 1993. – 260 p.

В статті частинно изучены исследования американской высшей школы в процессе становления будущего специалиста; определены способы решения проблем поликультурных обществ; рассмотрены особенности моделей обучения в США; определены требования к студентам и преподавателям в процессе обучения.

Ключевые слова: образование США, поликультурность, цели, английский и родной язык, особенность, требования, преподаватели, способ, модель.

The author of the article has considered the issue of multilingualism. The multiculturalism in the USA scientific studies is considered as the unity of purposes in the studies of English and of the native language. The author of article has proposed different possibilities to solve problems of policultural societies. The specificity of teaching models has been considered. The demands to the students and the teachers in the educational process have been determined.

Key words: the education in the USA, the multilingualism, the purposes, the English and native language, the special feature, the demands, the teachers, the method, the model.